

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ДІЄСЛІВНИХ ФОРМ НА -НО, -ТО В МОВІ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ

Одним із важливих завдань курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є навчити студентів грамотно будувати речення і формулювати висловлювання у науковому стилі української мови. У центрі будь-якого висловлювання перебуває дієслово, тому і труднощі виникають найчастіше у вживанні дієслівних форм, зокрема безособових на -но, -то. Активні та пасивні дієслівні конструкції вивчали теоретики і практики Н. Бабич, М. Гінзбург, О. Кочерга, З. Куньч, О. Сербенська, Ю. Шевельов та інші. Метою цього дослідження є виявлення тих моделей із дієсловами на -но, -то, що відповідають нормам української літературної мови і є органічними з точки зору її наукового стилю.

Безособові форми на -но, -то – це такі дієслівні форми, у яких особа є не діячем, а реципієнтом, тобто сприймачем, дії, вони передають стан, настрої суб'єкта, у них дія відбувається самостійно, незалежно від особи. У наукових статтях читаємо: «Особливу увагу у статті було зосереджено на застосуванні у корекційній роботі психо-корекційних технологій» (зі збірника наукових праць «Актуальні питання корекційної освіти», 2016), «Розкрито проблему сучасного етапу розвитку гімнастики спортивної (чоловіки)» (з фахового журналу «Теорія і методика фізичного виховання і спорту», 2022). Саме такі конструкції притаманні науковому стилеві української мови. Однак подекуди трапляються випадки помилкового вживання інших конструкцій у випадках, де стилістично і граматично вмотивованими мали б форми на -но, -то: *«Зазначається, що для того, щоб населення жило більш усвідомленим способом життя та активно проводило дозвілля, мотивації та надання медичних послуг буде недостатньо». Правильно побудувати процитоване речення потрібно так: «Зазначено, що для того, щоб населення жило більш усвідомленим способом життя та активно проводило дозвілля, мотивації та надання медичних послуг буде недостатньо», оскільки слід підкреслити саме результативність дії, а зворотнє дієслово на -ся взагалі вказує на неможливість об'єкта під час дії. Також грубим порушенням є використання у конструкціях на -но, -то орудного відмінка зі значенням суб'єкта дії: *«Перші розробки модельних характеристик висококваліфікованих спортсменів зроблено вітчизняними ученими», *«Нами підтверджено дані науковців». Такі речення правильно сформулювати так: «Перші розробки

модельних характеристик висококваліфікованих спортсменів *виконали вітчизняні вчені*» (логічний підмет є граматичним), «У роботі *підтверджено дані науковців*», бо в безособових реченнях суб'єкт не може існувати за визначенням, а от наявність знахідного відмінка при формах на -но, -то, як зауважив О. Потебня, є цілком природним для українського синтаксису. До того ж, названі помилкові конструкції позбавлені змісту, адже, наприклад, дані можна підтвердити фактами, а не людьми.

Тож у цій невеликій розвідці було здійснено спробу проаналізувати особливості вживання безособових дієслівних форм на -но, -то, на прикладі фахових наукових текстів розглянуто помилкові конструкції та запропоновано граматично і логічно правильні, що є більш органічними для синтаксису української мови. Підкреслено, що форми на -но, -то варто активніше залучати до наукового стилю української мови, оскільки вони допомагають якнайточніше і якнайстиліше висловити думку науковця.